

Η σχέση αρχαιότητας-επανάστασης του 1821: η συμβολή των μεσαιωνικών οχυρωματικών κατασκευών στην εξέλιξη του Αγώνα στην Εύβοια.

Αν παρατηρήσει κανείς τα λεγόμενα του στρατηγού Μακρυγιάννη («Δι' αυτά πολεμήσαμεν»), αναφερόμενος στη σπουδαιότητα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, είναι σε θέση να αντιληφθεί μεμιάς την άρρηκτη σύνδεση της αρχαιότητας με τη σύγχρονη εποχή, των αρχαιολογικών μνημείων με το ρόλο που διαδραμάτισαν αυτά στην ελληνική επανάσταση. Ένα τέτοιο φαινόμενο ξεπροβάλλει και στην κεντρική Εύβοια με την παρουσία βυζαντινών και ενετικών μνημείων σε φυσικά οχυρές, απόκρημνες αλλά και πεδινές, παράκτιες θέσεις με ιδανική εποπτεία προς όλες τις κατευθύνσεις του ορίζοντα. Πρόκειται για σημεία, μολονότι εν πολλοίς ξεχασμένα και ερειπωμένα ήδη από τα υστεροβυζαντινά χρόνια, αποτέλεσαν ορόσημα στην οργάνωση και εξέλιξη του ένοπλου αγώνα. Θαρρείς πως υπήρξαν ένας μη επανδρωμένος, επιπλέον, στρατός, μία αόρατη χείρα βοήθειας προς το άτακτο στράτευμα και τον ντόπιο πληθυσμό με το να προστατευτεί από τυχόν απειλές, να διαβιώσει με σχετική ασφάλεια μέσα σε τείχη, σε οριοθετημένους περιβόλους, να ξαποστάσει και να οργανωθεί για την επόμενη κρίσιμη μάχη και σύγκρουση.

ΚΑΣΤΡΙ ΨΑΧΝΩΝ

Οι πύργοι και τα κάστρα που δεσπόζουν στην περιοχή αποτελούν τμήματα συστημάτων οχυρώσεων, αμυντικά παρατηρητήρια-βίγλες για προστασία των εκάστοτε πληθυσμών, για πολεμικές ανάγκες ή εποπτεία των εδαφών. Η περιοχή Καστρί Ψαχνών-Πύργος Τριάδας-Πύργος Πολιτικών-Πύργος Καμαρίτσας φαντάζει μία τέτοια περίπτωση δικτύου συνεννόησης, σημάτων προειδοποίησης και εποπτείας προς όλη την πεδιάδα των Ψαχνών, την ακτογραμμή του βόρειου Ευβοϊκού κόλπου έως τον πορθμό του Ευρίπου στη μεσαιωνική περίοδο.

ΠΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΠΥΡΓΟΣ ΚΑΜΑΡΙΤΣΑΣ

ΠΥΡΓΟΣ ΤΡΙΑΔΑΣ

Κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης χρησιμοποιήθηκαν αυτά τα οικοδομήματα από τους Ευβοείς οπλαρχηγούς ως ορμητήρια για την οργάνωση σχεδίων υπέρ του Αγώνα, για τη λήψη σημαντικών οργανωτικών αποφάσεων και ως φρούρια εν είδει οχυρών θέσεων. Το πρωιμότερο επιβεβαιωμένο παράδειγμα χρήσης αρχαίου μνημείου στα επαναστατικά χρόνια ήταν το κάστρο της Κλεισούρας (Σιδερόπορτα, Σιδερόκαστρο, Clausura, Clesura, Klisura). στην ιδανικά οχυρή και δύσβατη θέση Δερβένι λίγα χιλιόμετρα έξω από το Προκόπι της Β. Εύβοιας. Εδώ συγκροτήθηκαν τα πρώτα επαναστατικά στρατόπεδα υπό τον Βερούση Μουτσανά, μετέπειτα υπό τον Αγγελή Γοβιό, ενώ εν συνεχεία χρησιμοποιήθηκε από τον Διαμαντή Ολύμπιο. Η δυσκολία προσπέλασης της περιοχής αποτυπώθηκε και στα λεγόμενα του πασά Ομέρ Βρυώνη, όταν μετά τη μάχη των οθωμανικών στρατευμάτων στη μάχη των Βρυσακίων στις 15 Ιουλίου 1822, σημείωσε ότι ήταν ανέφικτο να διασχίσουν το Δερβένι («Πως θα μπορέσω να τους βγάλω από το Δερβένι; Αυτοί είναι όλο κλέφτικο τουφέκι διαλεγμένο και όχι χωριάτες, καθώς με λέτε σεις. Καθήσατε, φυλάξατε το κάστρο (της Χαλκίδας) και μη βγαίνετε έξω έως να σας έρθει άλλο μινάτι»).

ΚΑΣΤΡΟ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ-ΣΙΔΕΡΟΚΑΣΤΡΟ-ΠΡΟΚΟΠΙ

Συνολικά, είναι πολλές οι φορές όπου φρούρια και οχυρές θέσεις της ευβοϊκής επικράτειας βρέθηκαν στο επίκεντρο των εμπόλεμων συρράξεων της ελληνικής επανάστασης. Στις οχυρές επαναστατικές θέσεις συγκαταλέγεται και το ύψωμα «Αντριαλά» στην Τ.Κ. Κυπαρισίου, όπου διεξήχθη η ομώνυμη μάχη τον Ιούλιο 1823, με την αξιομνημόνευτη σθεναρή αντίσταση του ολιγάριθμου ελληνικού στρατεύματος έναντι 17.000 Τούρκων καθώς και ο ενετικός πύργος στον Κάραβο Αλιβερίου. Παρόμοια χρήση ορμητηρίου στα πρώτα χρόνια της επανάστασης-υπαινίσσεται βιβλιογραφικά- ενδεχομένως είχαν και άλλα οχυρωμένα σημεία στα όρια του δήμου

Διρφύων-Μεσσαπίων, όπως το Καστρί των Ψαχνών (Holorita) και ο ενετικός πύργος στο δρόμο Ψαχνών-Τριάδας, ως ορμητήριο των πρωτοπαλίκαρων του Αγγελή Γοβιού.

ΕΝΕΤΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΟ ΑΛΙΒΕΡΙΟΥ

Έχει υποστηριχθεί από παλαιότερους ερευνητές ότι στο κάστρο των Ψαχνών (Holorita) και στις γύρω πλαγιές κατέφευγαν ήδη από τη μέση βυζαντινή περίοδο οι ντόπιοι πληθυσμοί για να προστατευτούν αρχικά από την πειρατική και κατόπιν από την οθωμανική απειλή.

Τα μεσαιωνικά φρούρια της Εύβοιας διαδραμάτισαν κομβικό ρόλο στις κρίσιμες ελληνοτουρκικές αιματηρές διενέξεις έως και την περίοδο της επανάστασης. Οι Οθωμανοί, αμείλικτοι κατέστρεψαν το κάστρο Κούπα στο δήμο Κύμης –Αλιβερίου στα πρώτα χρόνια της κυριαρχίας τους στο νησί. Γενικά, η ερήμωση πολλών οχυρωμένων οικοδομημάτων σε όλη την Εύβοια οφείλεται στη συνειδητή καταστροφή ή μη χρήση τους από τους Οθωμανούς και κατ' επέκταση στην ερήμωσή τους. Επιπλέον, το Ριζόκαστρο Αλιβερίου αποτέλεσε σημείο συγκρούσεων ανάμεσα στα στρατεύματα του Νικολάου Κριεζώτη και των Οθωμανών, ενώ ο ίδιος οπλαρχηγός, που άφησε ανεξίτηλο το στίγμα του στους ευβοϊκούς αγώνες, το χρησιμοποίησε και ως ορμητήριο των στρατευμάτων του. Τέλος, με τον επαναστατικό αγώνα συνδέονται οι επανειλημμένες επιχειρήσεις ανακατάληψης του μεσαιωνικού Castello Rosso/Κοκκινόκαστρου της Καρύστου από τα επαναστατικά στρατεύματα του επισκόπου Καρύστου Νεοφύτου, του Ηλία Μαυρομιχάλη και εν συνέχεια του Οδυσσέα Ανδρούτσου, του Νικολάου Κριεζώτη και του Φαβιέρου.

ΚΑΣΤΡΟ ΚΟΥΠΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΜΗ

ΡΙΖΟΚΑΣΤΡΟ ΑΛΙΒΕΡΙΟΥ

CASTELLO ROSSO/KOKKINOKASTRO ΚΑΡΥΣΤΟΥ

Τσίρης Ανέστης

Αρχαιολόγος ,Μ.Α Προϊστορικής Αρχαιολογίας.